

DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3\(35\)-109-118](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-3(35)-109-118)

УДК 331.5

JEL Classification: J01

Людмила Мекшун

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри управління персоналом та бізнес-технологій
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)
E-mail: ludmila.mek1966@gmail.com. **ORCID:** <http://orcid.org/0000-0002-8966-8116>
ResearcherID: [B-1484-2017](https://orcid.org/0000-0002-8966-8116)

Юрій Бондарчук

здобувач вищої освіти
Національний університет «Чернігівська політехніка» (Чернігів, Україна)
E-mail: yuran1994ua@gmail.com

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРАЦІ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

У статті визначено основні тенденції розвитку ринку праці України та Чернігівської області. З'ясовано, що в сучасних умовах на регіональному ринку праці є дисбаланс між попитом і пропозицією на робочу силу через загальну мобілізацію, неможливість працювати в зоні постійних обстрілів, значну зовнішню і внутрішню міграцію населення. Виявлено, що основними тенденціями ринку праці Чернігівської області стали скорочення кількості робочих місць через закриття або релокацію бізнесу, нестача «чоловічих робочих рук» у промисловому й сільськогосподарському секторах економіки, зростання питомої ваги кількості жінок серед офіційно зареєстрованих безробітних, недостатня взаємодія між ринком праці й ринком освітніх послуг. Запропоновано стимулювати підприємництво в області за допомогою грантових програм, активніше втілювати цифровізацію зайнятості й безперервну освіту, що дозволить людям, які шукають роботу в умовах війни, працювати дистанційно, опанувати нові професії, реалізувати свій творчий потенціал.

Ключові слова: ринок праці; тенденції розвитку; Чернігівська область; умови війни; дисбаланс попиту і пропозиції; стимулювання підприємництва; грантові програми.

Рис.: 1. Бібл.: 10.

Постановка проблеми. Ринок праці відіграє важливу роль у розвитку регіону, тому що без аналізу його стану й тенденцій на державному рівні неможливо розробити програми зростання зайнятості населення і визначити основні шляхи зменшення безробіття в країні. Регіональні ринки праці відрізняються між собою попитом і пропозицією робочої сили, рівнем оплати праці, методами регулювання, які використовуються місцевими органами влади. Війна негативно вплинула на структуру зайнятості, кількість робочих місць, рівень безробіття та міграції і, відповідно, змінила ринки праці у більшості регіонів нашої країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові засади розвитку регіональних ринків праці розроблені в роботах О. Абашиної, О. Афоніна, М. Долишнього, О. Грішнєвої, М. Кіреєва, Е. Лібанової, І. Петрової, Г. Швидкої та інших вітчизняних дослідників. У роботах цих науковців проаналізовані: диференціація регіональних ринків праці через нерівномірність

соціально-економічного розвитку, стан попиту і пропозиції, вплив демографічних чинників, проблеми безробіття в різних регіонах та особливості функціонування молодіжного ринку праці тощо.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Через спільний кордон з двома недружніми державами Чернігівська область зазнала значних руйнувань під час війни. Багато людей загинуло, виїхало за кордон або в інші безпечніші регіони країни. Частина підприємств була пошкоджена, а частина релокована в інші області. У зв'язку з цим відбулися значні зміни на регіональному ринку праці, які в умовах війни залишаються малодослідженими.

Мета статті. Основною метою цього дослідження є аналіз ринку праці Чернігівської області й виділення основних тенденцій його розвитку в умовах війни.

Виклад основного матеріалу. Регіональні ринки праці розвиваються нерівномірно, тому що залежать від особливостей історичного розвитку, місцевих традицій, розміщення продуктивних сил, наявних трудових і економічних ресурсів, спеціалізації регіону в економіці країни. Чернігівська область межує з Білоруссю (227 км держкордону) та з Росією (199 км держкордону), що до початку російської агресії розцінювалось як вигідне економіко-географічне положення [1]. У нинішніх умовах таке розташування призводить до постійних обстрілів регіону, значних руйнувань житла, підприємств та інфраструктури, виїзду населення в інші регіони чи за кордон.

Стан розвитку регіональних ринків праці оцінюється низкою показників, зокрема: обсягом попиту і пропозиції робочої сили, рівнем зайнятості й безробіття, коефіцієнтом демографічного навантаження на населення працездатного віку непродуктивним населенням, співвідношенням рівнів зареєстрованого та неофіційного безробіття, обсягом плинності робочої сили та міграції працездатного населення, рівнем молодіжного безробіття, чисельністю і складом робочої сили, рівнем оплати праці та ін. [2].

Щоб зрозуміти тенденції розвитку ринку праці Чернігівської області, спочатку доцільно їх визначити на національному рівні. В аналітичній записці Центру Разумкова «Ринок праці в умовах війни: основні тенденції та напрями стабілізації» [3] науковці до основних тенденцій ринку праці України відносять:

- зміну чисельності і складу робочої сили через внутрішню і зовнішню міграцію;
- дисбаланс між попитом і пропозицією на робочу силу через неможливість працювати в зоні бойових дій, загальну мобілізацію, окупацію частини території країни;
- зростаюче безробіття і посилення конкуренції між претендентами на вакантні посади;
- вимушена міграція працездатного населення та релокація бізнесу;
- тінізація ринку праці, прийняття на роботу без офіційного оформлення;
- зниження заробітних плат, падіння споживчого попиту.

Усі ці тенденції характерні і для Чернігівської області, у якій і до війни був низький рівень життя працюючих громадян, поширення тіньової зайнятості, проблеми із забезпеченням роботою молоді та сільських мешканців [4].

Статистичні дані свідчать про те, що протягом останніх трьох років у Чернігівській області спостерігалось зменшення кількості вакансій і кількості зареєстрованих безробітних (рис. 1).

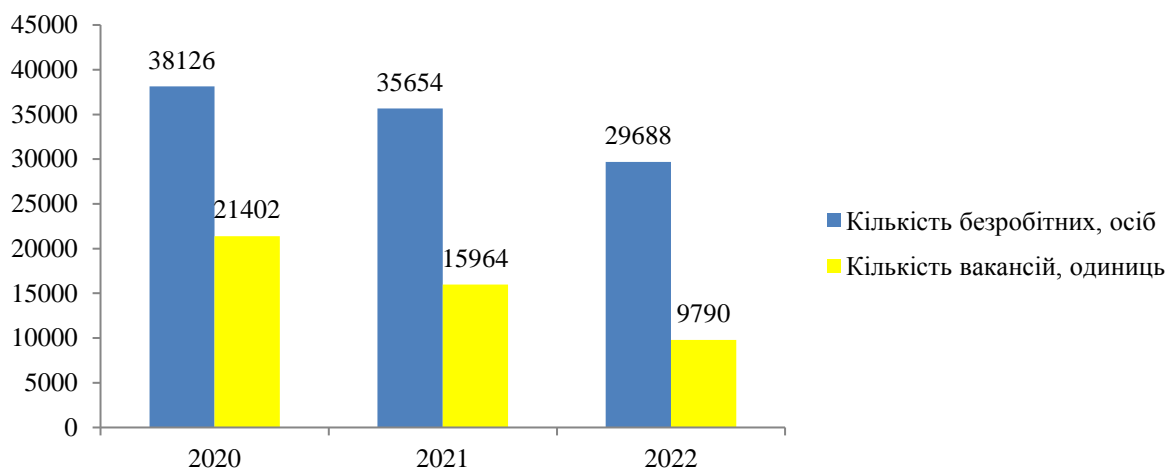

Рис. 1. Попит та пропозиція на ринку праці Чернігівської області

Проте зменшення кількості офіційно зареєстрованих осіб зі статусом безробітного у 2022 році порівняно з попередніми роками не пов'язано з покращенням ситуації на ринку праці області, а пояснюється мобілізацією, виїздом частини населення за кордон, змінами критеріїв виплати допомоги по безробіттю, а також вимог до категорії людей, які отримують ці виплати. На період дії воєнного стану виплата допомоги не може перевищувати 90 календарних днів, а для осіб передпенсійного віку – не більше 360 календарних днів.

На ринку праці Чернігівської області сільське господарство, переробна промисловість, сфери державного управління та оборони, торгівлі, охорони здоров'я, освіти потребують найбільше кадрів. Мобілізація і війна спричинила структурні зміни серед тих, хто перебуває на обліку в регіональному центрі зайнятості. За даними Чернігівської обласної служби зайнятості, у 2022 році порівняно з 2021 роком питома вага жінок зросла з 45,5 до 77 %, а кількість інвалідів – з 13,1 до 20,7 %. Так, по Чернігівській області станом на 01.05.2023 року кількість безробітних чоловіків становила 2805 осіб і відповідно жінок – 7648 осіб. Спостерігалось переважання кількості безробітних жінок над відповідною категорією чоловіків по всіх професійних групах, крім професій, пов'язаних з використанням фізичної сили. Через збільшення внутрішньої і зовнішньої міграції в області значно поменшало молоді та мешканців сільської місцевості [5].

Послугами Чернігівської обласної служби зайнятості протягом січня-квітня 2023 року скористалися 10,5 тис. зареєстрованих безробітних. Зокрема, зареєстровано з початку 2023 року 3,0 тис. осіб (зменшення майже

удвічі або 2527 осіб). Допомогу по безробіттю отримували 5,7 тис. осіб. За сприяння центрів зайнятості працевлаштована 1701 особа, зокрема, 1577 зареєстрованих безробітних [5].

У січні-квітні 2023 року 91 безробітний проходив професійне навчання. Зокрема, у центрах професійно-технічної освіти Державної служби зайнятості навчалося 19 осіб. До громадських та інших робіт тимчасового характеру залучена 51 особа. У суспільно корисних роботах брали участь 1348 осіб [5].

Серед основних проблем, які мають суттєвий негативний вплив на ринок праці регіону та перешкоджають його динамічному розвитку, можна відзначити такі: кризова демографічна ситуація, трудова міграція працездатного населення та дисбаланс між попитом і пропозицією робочої сили. Для області, як і для країни загалом, актуальним є збереження трудового потенціалу та задоволення зростаючих потреб економіки в кадрах.

Дефіцит молодих кадрів залишається нагальною проблемою області. Середній вік її жителів на сьогодні понад 43 роки. Демографічне старіння проявляється у зменшенні чисельності населення працездатного віку. На цей момент на ринок праці виходить молодь 2000-х років народження, чисельність якої у 2,8 раза менша за чисельність осіб, які припиняють трудову діяльність. Тому робітники старше 45 років та пенсіонери, які готові працювати на підприємствах області, фактично стають безальтернативним трудовим ресурсом для місцевих роботодавців.

Проблемною є якість робочої сили, яка не завжди відповідає вимогам роботодавців. Найбільш високооплачуваними в Чернігівській області є службовці та керівники, а також робітники з обслуговування устаткування, кваліфіковані «працівники з інструментом», що свідчить про їх затребуваність на ринку праці. В області є попит на професії, пов'язані з високим рівнем освіти та кваліфікації (менеджери, лікарі, інженери, програмісти, системні адміністратори високої кваліфікації з відповідним досвідом роботи). Враховуючи сільськогосподарську спеціалізацію області, спостерігається дефіцит на таких фахівців: агрономи, ветеринари, трактористи, слюсарі з ремонту автомобілів, водії та ін.

Ще одна проблема ринку праці Чернігівській області – невідповідність обсягів та напрямів підготовки молодих кадрів у закладах освіти потребам роботодавців. Наприклад, за довоєнними даними в області щороку готувалось швачок менше у декілька разів, ніж того потребував ринок праці. Обсяги навчання трактористів-машиністів, операторів обладнання, електромонтерів, токарів менші за поточну потребу економіки області. У середньостроковій перспективі навчальними закладами області не планується підготовка за професіями, попит на які є постійно: оператор машинного доїння, фрезерувальник, складальник верху взуття, комплектувальник меблів, слюсар зі складання металевих конструкцій, рамник, пресувальник сиру. А обсяги підготовки за професіями перукар, візажист, фотограф,

флорист, оператор з обробки інформації та програмного забезпечення, касир, виробник художніх виробів з лози значно перевищують відповідний попит на ці професії [5].

Активні воєнні дії, падіння економіки, негативні демографічні чинники, мобілізація спричинили суттєву трансформацію ринку праці Чернігівської області. Ситуація із забезпеченням якісними кадрами критична. Мобілізація чоловіків насамперед зачіпає сільське господарство, оскільки Чернігівщина є регіоном, де аграрний сектор переважає. Наразі спостерігається ситуація, коли підприємства АПК Чернігівщини залучають пенсіонерів замість мобілізованих, однак такі заходи не мають вагомого впливу на вирішення проблеми, адже далеко не всі пенсіонери мають здатність освоїти електронне управління сучасних комбайнів чи новітньої техніки у галузі тваринництва [6].

Промисловий сектор Чернігівщини зіткнувся з аналогічною проблемою дефіциту чоловічої робочої сили. В обласному центрі ситуація ускладнюється ще й тим, що місто більше як місяць перебувало у ворожому кільці й доволі сильно постраждало від бойових дій. Для промислового сектору характерними тенденціями стали: зміна логістики, зростання конкуренції через зменшення ринку реалізації продукції, необхідність навчання нових спеціалістів з-поміж молоді. Війна підсилила тренд на зменшення кількості кандидатів на посади працівників професійно-технічних професій, а мобілізація цей процес прискорила.

У промисловому секторі Чернігівської області протягом 2022-2023 років зростає кількість вакансій, які пропонують жінкам. Так, завдяки замовленням Міністерства оборони України Прилуцька швейна фабрика за 2022 рік прийняла на роботу понад сто жінок [6].

Також на ринок праці Чернігівської області впливає внутрішня та зовнішня міграція населення. В умовах війни дослідити кількість мігрантів дуже складно, але за даними обласної військової адміністрації на початок березня 2023 року в області проживало 72 000 внутрішньо переміщених осіб [7]. Підрахувати кількість людей, які виїхали за кордон з Чернігівської області, і спрогнозувати, скільки з них повернеться назад у країну, в нинішній ситуації неможливо. Проте за загальнонаціональною тенденцією можна стверджувати, що за кордон виїхали жінки працездатного віку, молодь і діти, які за кордоном вчать іншу мову, шукають роботу, навчаються в іноземних закладах освіти. За даними демографічного звіту Центру економічної стратегії в Україну можуть не повернутися 3,3 млн українців, що зменшить ВВП на 7 % [8].

На сьогодні основними пріоритетами розвитку ринку праці в Чернігівській області повинні стати:

- стимулювання розвитку підприємництва через залучення до участі в грантових програмах;
- цифровізація зайнятості, інформатизація, роботизація та індустрія 4.0;
- розгортання нових виробничих сегментів, наприклад, оборонного;

- розробка програм підготовки та перепідготовки ветеранів/ветеранів-інвалідів для їх соціальної та економічної реінтеграції;
- налагодження взаємодії між ринком освітніх послуг та ринком праці;
- сприяння зайнятості жінок, молоді, осіб передпенсійного та пенсійного віку за допомогою програм перепідготовки кадрів тощо.

Потужним інструментом стимулювання розвитку підприємницької діяльності можуть стати грантові програми, адже при організації власного бізнесу більшість підприємців не має в достатній кількості фінансових ресурсів. Намагаючись вирішити цю проблему, вони спрямовують свою увагу на отримання кредитних ресурсів. Великим підприємствам, навіть у період війни, зазвичай вдається знайти такі кошти. Але для мікро-, малих підприємств та значної частини середнього бізнесу можливості отримання позик обмежені. Комерційні кредити дорогі, а позичальники часто не мають достатнього майна для застави. Проблеми із забезпеченням заставою, кредитною історією та підготовкою документації часто перешкоджають участі малого та середнього бізнесу у спеціальних державних кредитних програмах.

Багато підприємців необізнані щодо можливостей отримання грантової підтримки від держави, а також за рахунок закордонних джерел. Основна перевага грантів полягає в тому, що, на відміну від залучення кредитів, грантові кошти (за умови виконання встановлених грантодавцем чи розпорядником коштів умов) не потрібно повертати.

Уряд для підтримки бізнесу в умовах війни започаткував проєкт «єРобота». Ця програма спрямована на надання грантів українцям з метою стимулювання створення власного бізнесу, розвитку підприємництва та навчання. Проєкт реалізується через шість основних напрямів:

- «власна справа» – мікрогранти для початку власного бізнесу;
- розвиток переробних підприємств – гранти для підприємств, що займаються переробкою продукції;
- державне фінансування закладки саду;
- розвиток тепличного господарства – кошти для розвитку тепличних сільськогосподарських підприємств;
- гранти для реалізації стартапів, зокрема в галузі інформаційних технологій (ІТ);
- фінансування навчання за ІТ-спеціальностями та інші.

Ці програми дозволяють отримати підтримку як підприємцям-початківцям, так і досвідченим бізнесменам. Заявки на отримання грантів подаються через Портал Дія, офіційний вебресурс для взаємодії з державними службами.

При аналізі розвитку ринку праці Чернігівської області необхідно також враховувати тенденції, які безпосередньо впливають на світовий ринок праці останніми роками:

- цифровізація зайнятості та особистого простору, яка змінює стиль життя і проявляється через розмивання меж між особистим і робочим часом, свободу доступу до інформації, можливість працювати дистанційно тощо;

- автоматизація і роботизація, які можуть знизити потребу у персоналі через впровадження інноваційних технологій, але водночас дозволяють підвищити продуктивність праці та розкрити креативний потенціал працівників;

- індустрія 4.0 – повністю автоматизовані виробництва, на яких кіберфізичні системи здійснюють контроль за процесами фізичного світу і можуть приймати в режимі реального часу децентралізовані рішення щодо їх функціонування. Завдяки технологіям певні професії можуть зникнути, водночас створюються нові, наприклад: дизайнери віртуальної та доповненої реальності, тренери штучного інтелекту, біо-, геноінженери та менеджери, аналітики інтернету речей, куратори персональних даних та дата-детективи, персональні освітні радники, розум-тренери, пілоти дронів, робоетики тощо [9];

- безперервна освіта, яка формує у людей вміння переучуватися, оновлювати знання, формувати комунікативні й управлінські навички, отримати додаткову кваліфікацію або змінити сферу діяльності [10].

Новітні технології дозволяють людям в умовах війни працювати дистанційно, опановувати нові професії, реалізувати свій творчий потенціал і одночасно дбати про власну безпеку.

Висновки і пропозиції. Отже, можна зробити висновок, що основними тенденціями розвитку ринку праці Чернігівської області в умовах війни стали:

- дисбаланс між попитом і пропозицією на робочу силу через загальну мобілізацію, неможливість працювати в зоні постійних обстрілів, значну зовнішню і внутрішню міграцію населення;

- виїзд працездатних жінок, молоді і дітей за кордон, що в майбутньому може призвести до дефіциту робочої сили в регіоні;

- скорочення кількості робочих місць через закриття або релокацію бізнесу й межування регіону з двома недружніми країнами, що становить пряму військову загрозу;

- нестача «чоловічих робочих рук» в промисловому й сільськогосподарському секторах економіки, зростання питомої ваги кількості жінок серед офіційно зареєстрованих безробітних;

- зростання рівня інвалідизації працездатного населення;

- недостатня взаємодія між ринком праці й ринком освітніх послуг, що призводить до дефіциту кадрів у різних сферах господарювання;

- у контексті повоєнної відбудови країни й регіону актуальною є підготовка та перепідготовка фахівців робітничих професій.

На сьогодні покращити ситуацію на ринку праці Чернігівської області можна за допомогою розширення участі бізнесу у грантових програмах, створення нових робочих місць за допомогою розгортання на території області оборонних виробництв, втілення новітніх технологій і безперервної

освіти, розробки програм підготовки та перепідготовки ветеранів та ветеранів-інвалідів, налагодження взаємодії між ринком праці й ринком освітніх послуг для забезпечення регіону потрібними кадрами.

Список використаних джерел

1. Чернігівська область. Україна сьогодні: каталог провідних підприємств України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.com.ua/ukr/RegionsPotential/Chernihiv>.
2. Михальченко Г. Г. Активізація розвитку регіональних ринків праці як один із важливих чинників соціально-економічного розвитку регіонів [Електронний ресурс] / Г. Г. Михальченко // Соціально-трудова відносина: теорія та практика. – 2016. – № 1. – С. 63-74. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stvttp_2016_1_8.
3. Пищуліна О. Аналітична записка «Ринок праці в умовах війни: основні тенденції та напрями стабілізації» [Електронний ресурс] / О. Пищуліна, К. Маркевич; Центр Разумкова. – Режим доступу: <https://razumkov.org.ua/images/2022/07/18/2022-ANALIT-ZAPIS-PISHULINA-2.pdf>.
4. Афоніна О. Безробіття в Чернігівській області: реалії та прогноз [Електронний ресурс] / О. Афоніна // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер. Географія. – 2021. – Вип. 1 (50). – С. 65-76.
5. Сайт Чернігівської обласної служби зайнятості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://chg.dcz.gov.ua>.
6. Кіреєв М. Ринок праці Чернігівської області в умовах війни: невпевне сучасне та невеселі перспективи [Електронний ресурс] / М. Кіреєв. – Режим доступу: <https://dif.org.ua/article/rinok-pratsi-chnernigivskoi-oblasti-v-umovakh-viyni-nepevne-suchasne-ta-neveseli-perspektivi>.
7. Кіреєв М. Демографічна ситуація в Чернігівській області, війна та похмури перспективи [Електронний ресурс] / М. Кіреєв. – Режим доступу: <https://dif.org.ua/article/demografichna-situatsiya-u-chnernigivskiy-oblasti-viyna-ta-pokhmuri-perspektivi>.
8. Калашник П. Головні тези з демографічного звіту ЦЕС [Електронний ресурс] / П. Калашник. – Режим доступу: <https://forbes.ua/money/bizhentsi-doslidzhennya-04092023-15788>.
9. Водянка Л. Д. Вплив цифрової економіки на тенденції сучасного ринку праці [Електронний ресурс] / Л. Д. Водянка, А. В. Харовська // Ефективна економіка. – 2022. – № 1. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9889>.
10. Окунська К. Ринок праці України: сьогодні і тенденції майбутнього [Електронний ресурс] / К. Окунська. – Режим доступу: <https://eba.com.ua/rynok-pratsi-ukrayiny-sogodennya-i-tendentsiyi-majbutnogo>.

References

1. Chernihivska oblast. Ukraina sohodni: kataloh providnykh pidpriemstv Ukrainy [Chernihiv region. Ukraine today: catalog of leading enterprises of Ukraine]. (n.d.). <http://www.rada.com.ua/ukr/RegionsPotential/Chernihiv>.
2. Mykhalchenko, H.H. (2016). Aktyvizatsiia rozvytku rehionalnykh rynkiv pratsi yak odyin iz vazhlyvykh chynnykiv sotsialno-ekonomichnoho rozvytku rehioniv [Activation of the development of regional labor markets as one of the important factors of socio-economic development of regions]. *Sotsialno-trudovi vidnosyny: teoriia ta praktyka – Social and labor relations: theory and practice*, (1), 63-74. http://nbuv.gov.ua/UJRN/stvttp_2016_1_8.
3. Pyshchulina, O., Markevych, K. (2022). *Analitichna zapyska «Rynok pratsi v umovakh viiny: osnovni tendentsii ta napriamy stabilizatsii» [Analytical note "The labor market in war conditions: main trends and directions of stabilization"]*. <https://razumkov.org.ua/images/2022/07/18/2022-ANALIT-ZAPIS-PISHULINA-2.pdf>.

4. Afonina, O. (2021). Bezrobittia v Chernihivskii oblasti: realii ta prohnoz [Unemployment in Chernihiv region: realities and forecast]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. Volodymyra Hnatiuka. Ser. Heohrafiia – Scientific papers of the Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk. Ser. Geography*, 1(50), 65-76.

5. Sait Chernihivskoi oblasnoi sluzhby zainiatosti [Site of the Chernihiv Regional Employment Service]. (n.d.). <https://chg.dcz.gov.ua>.

6. Kirieiev, M. (2023). Rynok pratsi Chernihivskoi oblasti v umovakh viiny: nepevne suchasne ta neveseli perspektyvy [The labor market of Chernihiv region in the conditions of war: uncertain modern and gloomy prospects]. <https://dif.org.ua/article/rinok-pratsi-chernigivskoi-oblasti-v-umovakh-viyni-nepevne-suchasne-ta-neveseli-perspektivi>.

7. Kirieiev, M. (2023). Demohrafichna sytuatsiia v Chernihivskii oblasti, viina ta pokhmuri perspektyvy [Demographic situation in Chernihiv region, war and gloomy prospects]. <https://dif.org.ua/article/demografichna-situatsiya-u-chernigivskiy-oblasti-viynata-pokhmuri-perspektivi>.

8. Kalashnyk, P. (2023). Holovni tezy z demohrafichnoho zvytu TsES [The main theses from the demographic report of the CES]. <https://forbes.ua/money/bizhentsi-doslidzhennya-04092023-15788>.

9. Vodianka, L.D., Kharovska, A.V. (2022). Vplyv tsyfrovoy ekonomiky na tendentsii suchasnoho rynku pratsi [The impact of the digital economy on the trends of the modern labor market]. *Efektivna ekonomika – Effective economy*, (1). <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9889>.

10. Okunska, K. (2022). Rynok pratsi Ukrainy: sohodennia i tendentsii maibutnoho [Labor market of Ukraine: present and future trends]. <https://eba.com.ua/rynok-pratsi-ukrayiny-sogodennya-i-tendentsiyi-majbutnogo>.

Отримано 08.08.2023

UDC 331.5

Liudmila Mekshun

PhD in Economic, Associate Professor,

Associate Professor of Department of Personnel Management and business technology
Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: ludmila.mek1966@gmail.com. **ORCID:** <http://orcid.org/0000-0002-8966-8116>

ResearcherID: [B-1484-2017](https://orcid.org/0000-0002-8966-8116)

Yurii Bondarchuk

PhD Student

Chernihiv Polytechnic National University (Chernihiv, Ukraine)

E-mail: yuran1994ua@gmail.com

THE MAIN TRENDS OF THE DEVELOPMENT OF THE LABOR MARKET OF THE CHERNIGOV REGION IN THE CONDITIONS OF WAR

The labor market plays an important role in the development of the region, because without analyzing its state and trends at the state level, it is impossible to develop programs on the employment growth and determine the main ways to reduce unemployment in the country. The war negatively affected the structure of employment, number of jobs, level of unemployment and migration, and, accordingly,

changed labor markets in most regions of the country. The main goal of the article is to identify the main trends in the labor market development of Chernihiv region in the conditions of war. It is determined that the state of development of the regional labor markets is assessed by a number of indicators, in particular: volume of demand and offer of labor forces, level of employment and unemployment, ratio of the levels of the registered unemployment and the registered one according to the ILO methodology, level of labor turnover and migration of the working-age population, level of youth unemployment, number and composition of labor force, remuneration level, etc. It is found out that in the conditions of war, the main trends in the labor market development in Chernihiv region were as follows: change in the number and composition of the labor force due to internal and external migration; imbalance between labor supply and demand due to inability to work in the war zone and general mobilization; forced migration of the working age population and business relocation; hiring without official registration; lower wages, falling consumer demand; growth in the proportion of women among officially registered unemployed, shortage of young personnel; growth in the number of disabled, etc. It is proposed to stimulate the development of entrepreneurship by attracting businessmen to participate in grant programs to improve the situation in the regional labor market; to conduct digitalization, informatization and robotization of employment and to introduce Industry 4.0; to create new jobs in the defense sector of economy; to develop training and retraining programs for veterans/disabled veterans for their social and economic reintegration; to establish interaction between the educational services market and the labor market; to promote employment of women, youth, persons of pre-retirement and retirement age through personnel training programs, etc.

Keywords: labor market; development trends; Chernihiv region; conditions of war; dis-balance of supply and demand; stimulation of entrepreneurship; grant programs.

Fig.: 1. References: 10.